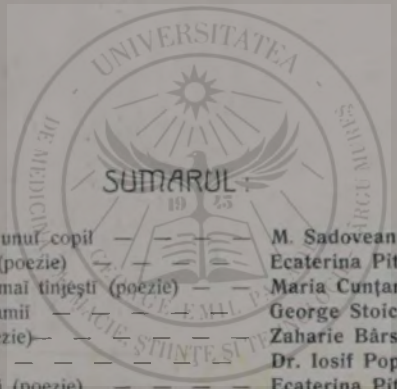

PM 128

PM

ANUL IV. NR. 20.

LUCEAFĂRUL

Mormintul unui copil	---	M. Sadoveanu.
Rîndunica (poezie)	---	Ecaterina Pitiș.
Suflete ce mai tinjești (poezie)	---	Maria Cunțan.
Domnul mamei	---	George Stoica.
Cintec (poezie)	---	Zaharie Bârsan.
Din popor	---	Dr. Iosif Popovici.
Floare albă (poezie)	---	Ecaterina Pitiș.
Dări de samă: „Istoria Românilor bănățeni de Dr. George Popoviciu”.		

ILUSTRĂȚIUNI.

Dela expoziția din Sibiu. — Secția istorică-culturală.
 Secția bisericii ortodoxe. — Casă țărănească. — La stîna. —
 Odaie țărănească.

BUDAPESTA, 15 OCT. st. 7. 1905.

PM 128

OCTAVIAN GOGA

POEZII

Pretul : 2 cor.

România 2 lei 50 bani.

Pe hirtie olandeză :

Ungaria : 3 cor.

România : 3 lei 50 bani.

Editura „Luceafărului.”

ION AGÎRBICEANU	„DEA ȚARĂ“	— — — —	1 cor 50	— 2 lei.
ION CIOCÎRLAN	„TRAIUL NOSTRU“	— —	1 „ 50	— 2 „
ALEXANDRU CIURA	„ICOANE“	— — — —	1 „ 20	— 1 60
ZAHARIE BÂRSAN	„RAMURI“	— — — —	1 „ 50	— 2 lei
M. GORKII	„NUVELE“ (tr. H. P.-Petrescu)	1 „		1 20

ILUSTRATE ROMÂNEȘTI

Serie nouă. 21 bucăți. 1 cor. 20 bani. Reprezintă :

Scriitorii români din regat (7 b)

Porturi românești (8 b.)

Tablouri artistice (6 bucăți).

MORMINTUL UNUI COPIL.

E vorba de un copil, un băețel. De-abia a deschis ochii mari, mirați, albaștri, asupra lumii acestea. Abia a eșit din întunec; înțelege unele lucruri ale clipei prezente; de cele de ieri nu-și mai aduce aminte; pe *mini* poate nici nu-l bănuiește.

Poate să fie de patru cinci ani. E grăsuț, cu fața albă, fără mult singe; cu obrații bucălați, însă moi, ca după o boală; cu nasul mic, un simburăș în mijlocul feții, deasupra gurii cărnoase, sub fruntea mare, cam bombată, între ochii șterși cari nu licăresc și nu umblă ca ai unui șarpe tot după dulciuri, (ca ochii tovarășului lui de joacă, ai lui Tică). Pleoapele grele ca de somnoros, cu gene lungi, se ridică și se coboară încet. E mai mare la trup decît Tică, dar mai moale, pare mai voinic și cu toate astea mincă bătăi, ghionturi după cap și în deșert sub coaste, după care plînge tare și se alină îndată. După așa întâmplări și jocurile pentru dînsul sînt mai de preț; atunci împăcarea și zîmbetul îi luminează mai tare fața. De altfel la jocuri zburdălnice nu prea ține. Mai degrabă simte frică cînd îl strunește celalalt cu hățuri de ață, cînd îl alungă și-l arde cu biciul. S'ar lipsi de așa jocuri pentru că de-obicei numai el e *cal*. — Plăcere mai deosebită are, să priviască cu ochii lui plîni de mirare — priveștiile vieții, toate nouă, toate neînțelese încă pentru el. Intră pe furis în grădină, se așează cu limba scoasă lingă un moșiroi de furnică; întinde un deget spre frămîntarea licăritoare, îl trage repede înapoi. Privește lung la un cîntez care sare din ramură în ramură, printre arbori, în grădina cea mare a bunicului; ar voi să-i vorbască, ar voi să-l chieime cu degetul. Se așează pe malul pîrăușului care trece prin mijlocul țirgușorului și aproape prin toate grădinile, se necăjește cu citeva petricele să-și facă *răuște*, cum a văzut pe alți băeți mai mari; apoi se culcă în iarba de pe mal, cu capul pe mina dreaptă, cu degetele în apă, mișcîndu-le cu plăcere, privindu-le cu ochii pe jumătate închiși. O albină trece ca un fir de aur prin soare, drept lingă pălărioara lui de pae, pe lingă părul bălaiu, aproape alb: își înalță privirile după ea și-i zîmbește fericit. Un granțur s'aude undeva în deșeuș copacilor: el se ridică repede: „Ia!” Privește în jur și nu vede nimic. În unde licărește soarele: capul se coboară iar; și 'n ochișori-i albaștri fermecați, ca și 'n fundul pîrăușului joacă așa o lumină lină, cu punctioare negre, cu tremurări aurii.

Are un prieten bun, pe Bijucă, cățeluș cu minte, care se lasă tras de barba și mustățile zbirlite și țepoase din jurul botului. Cînd e soarele fierbinte, se așază amîndoi în umbra zăplazului. Cîtăva vreme, băiatul vorbește și cățelul ascultă, mișcîndu-și urechile, mișcîndu-și perii botului, fluturînd din coada tufoasă, căruntă. Apoi se scoală și pornesc la plimbare prin grădină. Daŭ de un brotăcel. Băiatul se oprește mirat, zîmbînd. Cinele se încordează cu capu 'n piept și face: „Bi!” scurt. „Ce-i asta Bijucă?” Dar cățelul nu poate să spună, dă din coadă și se uită și el mirat, cînd la tovarăș, cînd la broșcuța verde.

În casă, în casa mare, frumoasă și liniștită din țirgușorul Rădăuților, băiatul vede multe obrazuri. Dar el zîmbește numai bunicului — bunicul cu pipa, — și bunicuței, — bunicuța cu ochelari, care împletește la ciorapi. *Mamaia*, adică mama, are afaceri multe, are vizite, se plimbă, e la băi, și băiatul se uită cu sficiune la dînsa. Tatăl, mustăcios și 'ntunecat, nici nu se uită la băiat. Și cînd amîndoi, tata și mama, daŭ peste puțul acesta de om, se uită la el, par' că l-ar cîntări din ochi. Tatăl întrebă: „Bine frate, de ce e așa de adormit, ce are?” Ea răspunde repede și amîndoi îl privesc cu milă, poate cu rușine, și băiatul simte că nu e iubit. Asta o înțelege el și din aceia, că nici mama, nici tata nu-l îmbracă frumos și nu-l scot nici odată la plimbări și la vizite. Copilul o clipă se gîndește. Cum aŭ dispărut fețele lor, — cum se gîndește la altceva: la grădină, la pîrău, la prietenul Bijucă, și, cu oarecare frică, la Tică. Acest Tică totdeauna are o biciușcă saŭ o vargă și face o gură și o gălgăie! Mama zice tare cătră bunica: „Uite, de ce soră-mea are așa șoim de băiat? Ea s'a măritat cu cine i-a plăcut...” Atunci, cînd vorbește așa, nu e în odaie nici bunicul nici tatăl. Bunica dă din cap și vorbește încet; iar copilul ascultă mirat, nu înțelege, dar vorbele îi rămîn în minte, vorbele, cu sunetul lor, cu fața necăjită a mamei, cu privirea blajină, peste ochielari, a bunicei.

Din cînd în cînd se mai arată în viața lui Puiu și un băiat negru ca un drac, un băiat de Țigan. Ride, vorbește, scoate petricele din sîn, aduce cite-o zarzură, cite-o pară și spune că *acasă* îl bat cu biciul și cu bățul. Dar lui Puiu i-i frică de el adeseori. Se uită cu ochii lui negrii ca păcura prin crăpăturile zăplazului, sare de sus din virful scindurilor, se acată în copaci, se dă de-a tumba, rinjește, face ca cîini, ca

✓ P 2303

mîtele, — și copilului par' că nu-î îndămină. Tică nu vrea să se joace cu Țiganul, așa l-a învățat *mamaia*, bunicul, cînd dă cu ochii de fața lui neagră și mînjită, îndată își scoate ciubucul din gură și prinde a striga: „Drac impelițat! Iar ai venit? Las' că ți-oiu arăta eu ție!” Și Țigănușul ca o șopîrlă se zvirle prin tufe, se cațără, dispăre. Iar bunicul, voinic, gras, cu barba mare, albă, se apropie și pune mîna în creștetul băiatului: „Puiule, să nu te mai joci cu pungașul acela... Auzi? N'ai să te mai joci?”

— Nu... Dar Țiganul se arată iar după ce a plecat bătrînul, între două tufe verzî, cu ochii lucind, rinjind cu dinții albi.

Bunicul a avut spișerie. Acuma, la bătrînețe, a lăsat prăvălia ginerelui, „lui unchiu Luca”, tatăl lui Tică. Amîndoi băeții se strecoară în laboratorul mare, boltit, de moda veche, cu coșul înalt, deschis spre cer. Acolo încremenesc cu ochii la toate sticlele și la toate prafurile colorate în toate felurile care zac și pe lingă pereți și în rafturi pînă sus. Laborantul, Moș-Gheorghe, mormăiește și le spune lucruri pe care Puiu nu le înțelege. Le dă cite-o sticlă, mîngăie pe cel mai horopsit pe cap, încet: „Puiule, pe tine te lasă așa, în voia Domnului...” și copilul, cînd Moș-Gheorghe își apleacă capu-î alb și nasul roș spre dînsul, simte așa ceva de care nu-și poate da socoteală, un miros tare... Cu Tică Moș-Gheorghe nu duce casă bună. Tică totdeauna sfarmă cite-o sticlă, varsă citeun borcan cu prafuri, și bătrînul mormăiește și-l amenință cu degetul. „Dimone! măi dimone! tu niciodată nu ești cuminte!” iar Tică își întinde gura, ride tare, cu fața încrețită, cu ochisorii negri lucitori, și bate din pumni: „Bețivule! bețivule! Am să te spun la bunica! Faci rachiul și bei, iai pine și mininci!...” Și Tică a luat într'un rînd pe Puiu de mîna și s'au dus amîndoi la bunica, care, ca totdeauna, impletia la ciorapi. Tică își înalță capul:

„Bunicuță! să vezi! Gheorghe a furat o bucată de pine... Și s'a ascuns, și-a mîncat-o... Și bea dintr'o sticlă... Și Puiu l-a văzut...”

— Eū nu l-am văzut! zice Puiu încet:

— Ba tu ești prost, l-ai văzut! zice Tică dînd din mîni. L-am văzut eū!

— Nu mai spune, mă rog! se minunează, zîmbind, bunica.

— Da-da, bunică! și să vezi: doarme totdeauna.

— Tăceți, tăceți... nu mă mai îngroziți! Auzi dumneata!

— Da, bunică, și doarme dezvolt!

— Cum se poate! Apoi dacă-i așa, am să-î vir capu 'ntre urechi!...

Și copiii pleacă. Puiu nu zice nimic. Tică e mulțumit și-și întinde gura într'un zîmbet răutăcios. Cînd zărește pe Gheorghe, bate din pumni:

„Te-am spus la bunica! bine-mi pare! Are

să-ți vire capu 'ntre urechi!...

— Da, dimone, așa-i, dimone!” mormăiește Moș-Gheorghe zîmbind.

Iar Puiu tace și se uită, cu ochii lui mari albaștri, cînd la unul, cînd la altul.

În desfășurarea mică și repede a vieții lui Puiu vin multe întîmplări. Dar aceste întîmplări nu s'aleg după însemnătate; s'aleg, se desfac, după căldura unor ochi buni, a unei vorbe do-moale, a unei raze de soare. Și sînt întîmplări de tot soiul, care vor rămînea poate în miute, în suflet, pentru ani mai tîrziu.

E într'o zi de tîrg. Pe piața murdară dinaintea casei și a farmaciei, s'a îmbulzit o mulțime de lume. Se frămîntă, în pulberea verii, într'o împestrîtare vie de colori. Toți vorbesc și dau din mîni, și-un murmur adînc, ca dintr'un stup, vine pînă în cerdacul cu geamlîc, unde bunicul, stînd în jîlt, fumează tacticos dintr'o pipă lungă, cu vîrfu ciubucului de chilimbar roșcat. Aceiași coloare, ca chilimbarul, au și cele trei degete dela mîna dreaptă și mustățile și barba pe unde bătrînul viră pipa 'n gură.

Acolo, în cerdacul cu geamlîc, e cald, foarte cald, soarele tremură cercurile argintii pe podele. Puiu stă lingă bunic: se uită la pipă, se uită la fumul albaștriu care se desfășură în rotocoale leneșe, se uită la jocul luminii; din cînd în cînd privește și la mișcarea din piață; apoi se întoarce și cearcă să prindă, cu degetele rășchirate, o muscă care se zbate în colțurile geamurilor.

Bunicul nu vede nimic din mișcările nepotului; fumează: pic-pic, și privește pe geamuri afară. Iar prin ochii albaștri ai copilului se strecoară din cînd în cînd cite-o lumină de dragoste spre bătrînul nemișcat.

În farmacie, pe usa cealaltă, deschisă, aū intrat doi băeți, doi băeți *marî*, ca de zece ani. Amîndoi sînt desculți, îmbrăcați rău și cu cite-o pălărieuță verde, nemțească, pe virfurile capetelor. Puiu înțelege că băeții vin să cumpere *zodă*.

Aū eșit curînd. Unul aduce sifonul, unul pîharul. Se așează zîmbind fericiți pe banca de lingă geamlîc. Dintru'ntii pornesc cu rînduială. Bea fiecare citeun pîhar. La amîndoi li se umplu ochii de lacrimi și par'că răsufflă foc pe nări. Se uită apoi unul la altul.

„Mă, da-i bun al dracului! zice unul, care pare mai mare.

— Bun... vorbește îndesat, hotărît, celalalt. Mie mi s'a suit la nas. Și ție?

— Și mie.”

O clipă tac. Cel mai mare întrebă deodată.

„Da știu tu cum se face *zoda*?

— Nu.

— Hă! că tare ești prost! Cum să nu știi?... ”

Din cerdac, Puiu ascultă cu luare-amînte. Bătrînul zîmbește, pușînd.

„Să vezi, zice băiatul, eă am intrat odată în fabrică și-am văzut. . . Să vezi ce-i acolo . . . Ț-ț-ț! (Puiu se gîndește la rafturile cu sticle și la Moș-Gheorghe). Și să vezi, mă, este o roată, mă . . . da știi cît de mare? Ca de ici pînă colo! Tare, tare, — și-o învîrt doi oameni. . . M'am mai uitat într'un rînd, am intrat în ogradă. . . m'am uitat pe ușe, prin crăpătura ușii. . . Am văzut tot, cum scoate sticlele. . .”

Cel mai mic asculta atent, cu ochii la păhar. Apoi și-l umple încet ca pe furiș. Povestitorul îl lasă odată, dar cînd la al doilea păhar, se oprește și se 'ncruntă.

„Apoi nu fi porc-de-cîne! Dă-mi și mie!”

De-aici pornește sfadă. Cel mare înșfacă păharul și-l dă de dușcă. Celalalt pune mîna pe sifon și fșș! își improașcă tovarășul între ochi.

Păharul cade țipînd ascuțit, sticla se rostogolește pe bancă, și băeții se duc de-a dura pe scări. Se scoală și prînd a fugi șperiați, lepădînd prin praf, cu picioarele desculțe. Din farmacie se ivește în prag, speriat, practicantul. La colțul străzii se mai zărește un picior ridicat, în fugă, care dispare îndată. Oamenii din piață se uită într'acolo, — și bunicul își scoate pipa din gură și ride și ride. . .

Iar Puiu, cu ochii luminoși ride și el, într'o izbucnire neobicinuită de veselie.

La cină, în lumina lămpii, e veselie mare. Afară de tata, de mama, de unchiul Luca și de tanti, afară de bunic și de bunică și de *subiect*, mai sînt și alții, oameni necunoscuți. Puiu stă alătura de Tică, aproape de bunic. E veselie mare, toți vorbesc, toți rid cu poftă, dar Puiu nu înțelege nimic. El se joacă cu sticla albastră pe care se așează cuțitul și furculița. Se uită prin ea, în lumina aurie, și vede zece bunicii în loc de unul.

Bunicul are tacimuri cu care de tînr se slujește. O furculiță cu dinții de-un lat de deget, un cuțit ros, ros, subțire, cu pana numai jumătate. Bunicul mai are ceva deosebit: mincîcă încet, vorbește rar, cu glasul tremurat și dă din cap, par'că tot ar zice: „Da, da, da!” De partea cealaltă bunică, cu ochelarii lucitori, cu fața bună și veselă, clatină și ea din cap, la dreapta și la stînga, — par'c'ar spune: „Nu-nu!”

Se aduce la masă bere, bere în sticle, de cea care-i place mult lui Puiu, chiar din ziua cînd l-au adus aici, în Rădăuți. Dopul dela sticla are deasupra un urs de argint, cu un băț în labe. Grozav ar vrea băiatul să se joace cu ursul

Odaie țărănească.

acela! Dar nimeni nu-l bagă în samă și nimeni nu i-l dă.

Și 'n vorba care-l împresoară, legănat par'că, Puiu închide încet-încet ochii, ca totdeauna. Par'că cineva îl mîngăie pe frunte, apoi par'că cineva îl trage de mină, de ureche, și se deșteaptă. Par'că e pe altă lume; privește mirat în jur la toți cei cari rid și se uită la el. I-i rușine și par'că-i vine să plîngă. Se dă jos de pe scaun și se duce la culcare. Se grămădește, cu ochii închiși, pe pat. Slujnica vine să-l descalfe. Incearcă să-i desnoade șireturile, nu poate, și începe a trage cu dinții. Sullarea ei gîdilă pe Puiu la picior; și par'că i se strecoară un fior prin spate.

Dimineață. Imbrăcat, Puiu intră în cerdacul cu geamlie, ca să sărute mîna bunicului și să se închine. Mai curînd ar voi să se ducă să vadă pe Bijucă, ori să se priviască în pîrăul limpede din grădină. Iși aduce aminte și de flueratul răsunător al grangurului și se gîndește: Cine flueră așa? — Are gust de joacă. Dar bunicul nu știe; îl ia pe el, îl ia și pe Tică între genunchi, îi strînge alături, cu brațele-i bătrîne. Le zice cu glasul moale:

„Spuneți după mine. . .”

Puiu așteaptă.

„Tatăl nostru, carele ești în ceruri. . .”

Copilul bagă de samă că bunicul miroase într'un chip deosebit, — miroase a bunic. Murmură cu limba cam încurcată după glasul bătrînului:

„Tatăl nostru, carele ești în ceruri. . .”

— Sfințiască-se numele tău, zice iar bunicul, vie împărăția ta. . .”

Bunicul are mîinile pătate de puncte roșii, ca

la păstravi. (Numele acela de pește, care-î drag, îl ține minte bine Puiu).

„Vie împărăția ta.

— Facă-se în voia ta...“

Bunicul are un dinte în gură, unul singur și negru ca o fasole stricată.

„Facă-se voia ta! murmură băiatul, cu ochii la dintele bunicului.

— Precum în cer, așa și pe pământ...“

Bunicul poartă la ceas un mărtisor în trei colțuri, în care lucește un ochi, „ochiul lui Dumnezeu.“

„Precum în cer așa și pe pământ...“

— Pinea noastră cea de toate zilele“ urmează domol bunicul. Și băiatul ridică mîna, ca s'a-lunge o muscă care i s'a pus după ureche și-i gidilă. Zice ceva mai tare :

— Pinea noastră cea de toate zilele...“

— Dă-ne-o nouă astăzi...“

— Dă-ne-o nouă astăzi... îngîmă copilul, și parcă-î vine a căsca, deși abia s'a sculat.

— Și ne iartă nouă greșelile noastre... Și nu ne duce pe noi în ispită...“

S'aude un șuerat prelung, care sfișie ca sfîreul unui biciu liniștea luminoasă a dimineții. Puiu se gîndește: „Vine trenul.“ Își întoarce ochii spre partea de unde a venit flueratul și zice după bătrîn :

„Și nu ne duce pe noi în ispită...“

Trenul răsare duruind de după casă.

„Ci ne izbăvește de cel rău...“

Aici Puiu simte că tovarășul de alături e gata să izbiască cu capu 'nainte prin geamlic. Parcă și lui îi vine să se avînte, să sară. Dar mîna bunicului i-i pusă pe umăr.

„În numele tatului, zice bătrînul.

— Și-al fiului, și-al sfîntului duh, amin!“ sfîrșește tare băiatul. Vede că Tică, alături, face o cruce mare din creștet, — o face și el tot așa de mare, mulțămît că rugăciunea s'a sfîrșit ; sărută mîna bunicului și sare la fereastră, să vadă cum trece trenul.

Într'o după amiază, copilul, supt zăplazul grădinii, lingă o tufă de liliac, stă de vorbă cu Țigănușul, cu prietenul lui prigonit de toți ai casei.

„Din ce loc ai venit tu aici? îl întrebă Țigănușul, cu dinții lucitori.

— De unde am venit eu? răspunde încet Puiu. Eu am venit de departe, dintr'o casă mai mare...“

— De unde?... Din ce țig?

— Nu știu...“

Cum țig? El nu știe de-așa ceva. El știe de tată, de mamă, de bunici, de casă și atît. Își aduce amînte că a mai fost undeva, dar acel undeva e foarte nedeslușit.

„Tată-tău nu se ceartă cu maică-ta? îl întrebă deodată Țigănușul.

— Nu!“ răspunde Puiu, cu ochii asupra fișiei de soare care se strecoară prin crepătura zăplazului, pe lingă capul lui.

Ceartă? cum ceartă? El știe că tată-său și maică-sa vorbesc într'un fel, o limbă pe care o înțelege, ca și bunicul, — dar citeodată bunicul și bunica vorbesc și altfel. Poate de aceia sara, la masă, nu pricepe el nimic din ce se vorbește în juru-i.

„Nu se ceartă? zice Țigănușul. Ai mei, tata și, maica, toată ziua se ceartă... Citeodată se bateau și mă alungau și mă bateau și pe mine...“

Puiu ascultă cu gura căscată.

„Și pe urmă m'a dat la stăpîn, da mie mi-î mai bine acasă. La stăpîn nu-mi dă de mîncare și azi m'a bătut iar cu biciul cel de piele... Dăre al dracului... Aoleu! cînd îți trage una! Al dracului ustură...“

— La stăpîn? întrebă uimit Puiu. Tu ești la stăpîn?

— Da. — Uite, ți-am adus o pară. Îți dau jumătate ție...“

Clefăresc amîndoi încetișor din para aproape crudă.

„Cînd am să mă fac mare, zice Țigănușul, am să-îmi cumpăr ciocan și foale...“

— Și eu a-mi să-mi cumpăr...“ zice zîmbînd Puiu.

Gîndindu-se la aceste necunoscute lucruri : ciocan și foale, i se pare că mare fericire îl așteaptă.

Într'o sară, grămădit într'un colț de pat, privește cu ochii lui mari, albaștri, la tată și la bunie, cum vorbesc dînd din mîni. E vorba de lucruri ciudate : de bani, de zestre și de altele.

Tată-său, bărbos, cu obrazul încreștit, se uită minios și rău și copilului parcă i-î frică.

„Nu trebuia să făgăduiești, nu trebuia să făgăduiești!“ zice tare, bătînd cu dosul palmei în masă.

Bunicul răspunde încet :

„Ai răbdare; nu fiți așa... Ce oameni, ce oameni!“

— Ce răbdare? Nu se mai poate; am nevoie; mă trag toți din toate părțile... Aici Nemții ăștia, Jidanii ăștia sint ca cinii... Aha! Uitasem : nu trebuie să vorbesc de Nemți...“

— Vezi? zice tot blind bunicul; de ce ești rău? M'am supărat eu vreodată? Zici că-s Neamț... Pot să fiu, — ce? Tata Neamț, bunica Ruscă, mama Romîncă, — eu mai mult de mama țin : și legea ei și limba ei... De ce vorbești așa? Ce oameni! ce oameni răi!...“

— Eu nu știu! strigă iar tatăl dînd din mîni. Să-mi dai, altfel n'ai încotro...“

Și bunicul tot blind, tot împăciuitor; iar lui Puiu par'că i-i milă de bunic. Vede că pipa s'a stîns, pe masă, și zimbetul s'a șters de pe buze în barba albă. Ar vrea să spue: Bunicule, hai să spunem *Tatăl nostru*; știe că asta-i place bunicului; dar i-i frică, i-i frică de tată-său.

„Uite copilul, îngină bătrînul, se uită la noi...”

Tatăl își întinde înainte buza de jos și ridică din umeri; nici nu se uită la Puiu. Iar copilul simte că-l apasă ceva. Îl apasă nepăsarea și disprețul tatălui.

Și icoana aceasta se sapă, rămîne în minte, în suflet, pentru anii de mai tîrziu.

E vreme noroasă; cad leneș picături de ploae; și Puiu s'a strecurat în șura din colțul curții. În șura aceia, în umbra fumurie, zace o trăsura veche de tot. Perinile și stofa din lăuntru poclitului s'au îngălbinit din verzi închise ce erau odată; moliile le-au ciuruit; rugina a înflorit roșu pe toate fierăriile: roțile stau îngropate în pămînt de un lat de mină, uscate, pline de noroi.

Trăsura aceia mare, cu perinile moi, cine știe de cînd stă acolo, prăfuită și posomorită, în întunecimea șurii, cu poclitul ridicat, par'că veșnic îl plouă.

Puiu pune piciorul, se sue. Arcurile chițcăesc, roțile pîrîie... I-i frică, se simte singur, — se gîndește cit e de bine în casă, prin odăile tăcute, cu paturi, cu dulapuri, în odăile prin care bunicul și bunica se strecoară încet, fără zgomot, în pantofi.

Uimit, copilul privește în umbra din prejuri. Și deodată ochii i se luminează: în prag se arată moș-Gheorghe, cu nasu-i roș, cu zimbetu-i

blajin și cu pata mare din frunte, de supt și-vițele de păr alb.

„Ce faci puîșorule, ha? ce faci? întrebă moș-Gheorghe.

— Mi-a fost frică... îngină băiatul,

— Da' acu, dac'a venit moșul, ți-a trecut?

— Da.

— Bine, bine... la să te ia moșu 'n brațe și să-ți spue o poveste... Vrei să-ți spun o poveste?

— Vrea...“

Puiu închide ochii; afară plouă încet din cerul sur; închide ochii în brațele moșneagului. Și aude un glas încet, pe care de mult îl cunoaște și pe care nu-l va uita:

„Era odată o babă și-un moșneag... Și-aveau un băiat cu minte...”

Puiu, în gînd, se întrebă: Ca mine?...“

„Un băiat cuminte... ca Puiu...” rostește încet moșul, și copilul e fericit, și somnul îl cuprinde încet-încet, clipă cu clipă.

Zi cu soare, de sfîrșit de vară. Copilul umblă prin grădina întinsă, prea mare pentru picioarele lui. Pe drumușoarele risipite își apleacă ramurile tufe de pomușoară, tufe de liliaci și hurmuz. Pe ici pe colo, flori. Arbori în toate părțile.

Slujnica, fată voinică cu tulpan verde, umblă pe lingă gard, printre straturi. Se apleacă și zmulge citeceva. S'apropie rîndașul, întinde mina. Fata țipă și o rupe la fugă spre casă.

Cu Bijucă după el, Puiu se îndreaptă spre pirău.

Apa limpede s'a adunat într'o albie mai largă, săpată, prunduită, nisipită, și peste apa limpede ca lacrima se apleacă sălcii pletoase. Frunze galbene cad din cînd în cînd, insamănă pe luciū puncte și cercurile.

Puiu se întoarce cătră Bijucă.

„Să ne punem aici, lingă apă... bem și răfuște... Tata nu vede... Ar răcni la mine. Acu nu-i acasă.”

Cățelul dă din coadă și-i linge mina.

Se așează în iarba mătăsoasă. În jur e liniște. Prin crăpăturile zăplazului se zărește dincolo, în altă grădină, o casă fără ușă, fără ferestre, cu pereții murdari, jupuți de tencuială, cu acoperișul negru de șindilă plin de bucăți de mușchiu verde, ca niște perinuți de catifea. Puiu se gîndește. Apoi vorbește încet:

„Asta-i casă pustie...”

Așa i-a spus bucătăreasa: casă pustie, — și 'n ea șade *Mama-Pădurii*... Copilul nu știe ce e

Expoziția din Sibiu: Secția istorică-culturală.

aceea Mama-Pădurii, — dar își inchipue că e o ființă rea. Ileana, bucătăreasa, zice că pune pe băieți în sac și-i duce cu dînsa... Să nu mă duc acolo!

„Auzi, Bijucă? Noi nu ne ducem acolo...”

O pasere nevăzută cîntă undeva, în frunziș. Musculițe se joacă în lumină, pe deasupra luscului.

Puiu privește. Și deodată, dincolo de zăplaz aude pași. — O clipă numai și se abate la pămînt, îngrozit, lîngă Bijucă, care mormăie fericit. Un gînd trece prin căpșorul lui bălan: Mama-Pădurii se duce acasă... Și stă lipit de pămînt, cu spaima de a fi zărit. Inima-i bate tare ca la o pasere prinsă... Totuși își înalță privirile albastre... Vede în adevăr ceva: o femeie: aceea trebuie să fie Mama-Pădurii... Pășește prin grădină, — o vede, — se oprește lîngă un arbore, rupe de pe o ramură un măr, începe a-l mîncea... Puiu se minunează: Trebuie să-i fie foame! — Femeia trece înainte; o creangă uscată i s'animă de fustă și se zbate pe jos, — par'c'ar fi un șarpe care o urmărește. A intrat în casă. Copilul răsufală ușurat și se pregătește să se scoale, infiorat, înfricoșat, — cînd iată, alți pași, altă umbră; un om se arată, trece grăbit, intră și el în casă...

Un glas în urmă, în livadă. Puiu tresare: e Tică, care face gălăgie. Vine fugind, dar se oprește: Puiu îi face semne sperate cu mîna și cu capul. Tace; se apropie în virful picioarelor, se așează și el la pămînt și, cu groază, află și el toată istoria cu Mama-Pădurii.

La amîndoi le e frică, dar nu cutează să se scoale, să plece. — Stați acolo, — pînă ce deodată un țipet prelungit izbucnește din casă și Mama-Pădurii ese în ușă bătîndu-se cu omul care a intrat după dînsa... Cu părul vilvoiu se prăvălește din ușă, se aruncă spre zăplaz, spre grădina bunicului... Bijucă prinde a lătra, și amîndoi copiii, galbeni, tremurînd ca frunzele sălciilor, se ridică în picioare și pornesc spre casă tropăind repede, într'o goană înspăimîntată...

Ajung în bucătărie; prind a plînge; și printre lacrimi și sughituri spun Ileanei, bucătăresei, că Mama-Pădurii era să-i prindă. Și lui Puiu i se pare curios că Ileana nu se înspăimîntă. Ileana ride cu lacrimi, își face ochii mititei și întrebă cu glas tainic, ce s'a mai întimplat, cum a tost dela început?

Mama-Pădurii, Mama-Pădurii, se gîndește Puiu. Mie mi-a fost frică... Atunci de ce ridea Ileana?

Printre lucrurile împresurate de lumină multă din lumea aceasta mare și nouă, se mai arată copilului și umbra tristă, incovoiată, a lui Jupin Șulâm, negustorul de apă gazoasă. Nalt,

slab, cu barba rară, roșcată, ascuțită, cu mustăți mari sub un nas mare, c'o față plină de pistruii, îmbrăcat în zdrențe, acest Jupin Șulâm tirăște toată ziua pe ulițele orașelului, tirăște greu căruciorul cu sodă, — și din cînd în cînd, ca o cunoștință veche, s'arată ochilor copilului umbra aplecată, s'arată căruța, norul de praf aurii și răsună strigătul prelung, răgușit:

„Zodă electrică! doi grăitari păharul! Zodă electrică!...”

Și Puiu urmărește cu ochii pe Ovreiș pînă ce se pierde la colțul străzii; și mult încă în urmă îi aude glasul tot mai slab, pierdut, pînă ce se stinge. — Necazuri, dureri, viață amărită și batjocorită, toate acestea n'are de unde le ști copilul... Viața e nouă și frumoasă, cu lumină, cu cîntece... Jupin Șulâm e o umbră prietenă, care trece, care strigă, tot pentru bucuria copilărească, pentru ochisorii albaștri... Pentru Puiu, Jupin Șulâm nu poate fi decît o ființă fericită, care trece pe uliți și țipă bucuros... Cu bucurie îl așteaptă, cu bucurie îl vede trecînd și-i ascultă zimbînd strigătul ostenit, răgușit, pierdut, amărit...

Și iată că se întimplă ceva cu totul serios în viața lui Puiu.

Din colțul de odae, pierdut în umbră, apoi în întunec, unde a adormit după ce s'a strecurat de-afară, copilul se trezește deodată într'un fulger orbitor, într'o bubuire grea de tunet, care aleargă huruind pe deasupra, care se pierde tot mai departe, ca un mormăit înăbușit de zăvod... I-i frică. De-așaceva par'că nu-și aduce aminte să i se fi întimplat. Voeste să se ridice, — dar zărește o umbră albă în mijlocul odăii... Un fier i se strecură prin trupșor. E mama, o cunoaște bine. Are să-l bată, că s'o culcat pe podele, dezvelit. Nu îndrăznește să se miște. Își ține răsufierea și așteaptă.

O undă de fulger pătrunde în odae, cu un trăznet, cu un zuruit de geamuri. În lumina albastră, fața mamei răsare albă, cu ochii mari, întunecoși, lucitori.

Și băiatul o vede pășind spre ușă, deschizînd-o... Aude șoapte... Cu maică-sa a mai intrat cineva în odae. E tatăl? Nu. Cel ce a intrat e un necunoscut. E mai tînar, e fără barbă, fără musteți, — asta o vede copilul în licăririle fulgerelor, — și are o față bună și niște ochi cari zimbesc, care se roagă.

Copilul așteaptă. Șoaptele, ca un cîntec, umplu încăperea. Și copilul așteaptă, nu înțelege nici ceia ce aude, nici ceia ce vede... Și deodată ceva, ceva neînțeles, ceva rece, par'că îl scutură, ceva neobișnuit... Frica începutului se deșteaptă iar; nu mai poate răbda întunerecul care-l înăbușă... Scîncește încet, cearcă să vorbiască...

Dela expoziția din Sibiru.

„Mamă!”

O șoaptă de spaimă tresare prin întunec. „Copil prost și ticălos!” Simte că mama se apropie; l-a cuprins strâns, tremurând, de mină, l-a dus pînă la ușă, a deschis ușa, l-a scos afară... Și nu înțelege de ce l-a strâns așa de mină, de-î venia să țipe, la ce l-a dat afară, prin întunec... Și spaima, necunoscutul, ridică umbre în colțurile gangului... Ființe nevăzute, ființe care îl așteaptă să-l cuprindă, să-l strângă... Și 'ntîiu Puiu scîncește, apoi prinde a plînge, duce pumnii la ochi, și nu știe, nu știe încotro să întoarcă, încotro s'o apuce...

O zare de lumină... Acolo-i curtea. Ce să facă altceva? Să se ducă la moș-Gheorghe, pe el are să-l nimeriască mai degrabă... Tremurînd, copilul coboară treptele printr'o noapte fumurie, deasă, — și picăturile reci de ploae îl învâluie, îi biciue obrajii, îl udă, îi spulberă, în valuri de vînt, hainele subțiri...

Și nu înțelege ce-a fost, de l-a dat maica-sa afară, unde se află... Și prinde a plînge mai tare; strigă, chiamă, cu glas subțire, jalnic...

Copilul e bolnav, bolnav tare de două zile. Tușește, are friguri, aiurează... Toată lumea mare și minunată, care de puțină vreme s'a deschis ochilor lui limpezii, — acuma s'a dus, a intrat în întunec. Bunicul cu barba albă, bunica cu ochelari ca totdeauna și cu ciorap,

mama cu basmaua la ochi, tatăl bărbos și întunecos, Bijucă, Tică, moș-Gheorghe, toți sînt acolo, în jurul căpățîului. Toată lumea lui, pe care erî n'o pricepea, pe care acum începea s'o priceapă... O lume mică, strînsă între zăplazurile casei bunicului, dar o lume... Avea de cine să se teamă, avea pe cine să iubiască; — o lume care-i strecura icoane și vorbe ce se săpau în suflet pentru anii de mai tîrziu, o lume care-l pregătia pentru bucurii și necazuri mari...

Toată lumea aceia era în jurul căpățîului. Era acolo o viață care pentru toți se arăta desfășurîndu-se în jumătate de veac, erau ochi albaștri ce trebuiau să plîngă pe mormintele bunicilor, era un trup ce trebuia să se învîrtoșe, să crească ca bradul, era un glas ce trebuia să strige la nebulie, să adie ca o cîntare în marile bucurii ale vieții... Era plămădeala ce trebuia să crească pentru fioroasa și dulcea viltoare a vieții...

Toți așteaptă întristați, deznădăduiți. Tăceri întrerupte de șoapte, un suspin înăbușit... La geam, noaptea, trece vîntul murmurînd, par'că bate în geam, par'că chiamă... Și copilul rămîne galben, nemișcat... Ceva din el, ceva în care erau întipărite puținele tremurări ale vieții adevărate, par'că a plecat, s'a dus cu vîntul!

Acuma Puiu se preface în țărîină, supt brazde de flori. Bijucă, cu părul zbîrlit și cărunț, latră

în gospodăria bătrânească, pirăul limpede se înfioară la căderea frunzelor, moș-Gheorghe, bunicul, bunica, mama, toți trec prin lumină, răsuflă, se bucură de viața aceasta nemărginită... Și viața aceasta începe să pătrundă în sufletul tinăr al copilului, nu zădarnic, ci încet puternic, o pregătire pentru drum de un veac.

S'a prăbușit lumea mică care se înfiripa ; tot

lanțul de bucurii și suferinți, de fapte mari sau mici, tot a rămas în necunoscutul viitor, într'un întunec pe care nimeni nu-l poate pătrunde. Și copilul doarme supt brazde de flori, cu ochii închiși, cu toată lumea lui moartă și pierdută.

Dormi, Puiule !

Mihail Sadoveanu.

RÎNDUNICA.

Tovarășele-î toate gătitu-s'au de drum,
Ea singură stă tristă pe poarta noastrăcum.

Venit-a să măi vază căsuța din vecini,
Că pleac'apoî departe, departe în streini.

Iar drumul pin' acolo e greū și este lung
Și multe, foarte multe la capăt nu-î ajung.

Chiar gîndul ăsta negru o tulbură acum:
De-ar știi că e ursită să piară 'n lungul drum.

Măi bine-ar sta să moară de foame-aici la noi,
În toamna răcoroasă cu brumă și cu ploî.

Deci să se despartă pe veci de-acest pămînt
Cu locuri de-amintire ce-alit de dragi îi sint.

Pe poartă-aici cu soțul au stal de-alitea orî,
Făcîndu-și rugăciunea în revărsat de zori.

De-aici porniau alături în dulci călătorii,
Pe largi cărări albastre, bogate și pustii.

Și tot aici pe urmă, sălui de-atîta zbor,
Veniau să-și spună gîndul și visurile lor.

Colea, sub coperișul de vînt și vremi plecat,
Avea un cuib odată, și cuibu-î dărîmat.

Alătura 'n țarină, striviți, ca vai de ei,
Murit-au pușorii golași și militei.

Și-odat', pe cînd cu soțul se răsțăau zglobii,
Lovilu-l-au c'o piatră ștregarii de copii.

Ea l-a văzut cum cade și moare bietu 'n drum
Și a zburat de-acolo și-î singură acum.

Iar cîrdul se îndreaptă în zbor spre răsărit ;
Deci nu măi are vreme de stat și de gîndit.

Măi caută 'n jur odată și pleacă-apoî și ea,
Adio ! rîndunică, de nu ne-om măi vedea !

Ecaterina Pitig.

La stîna

SUFLETE CE MAI TÎNJEȘTI...

Suflete ce mai tînjești
Întinzînd aripe. —

Nu ți-e dat să mai trăiești
Ceasuri, numai clipe.

Nu ți-e dat să mai tresai
Cînd va fi la ușe...

Să s'apîndă, cum credeaî,
Flacări din cenușe.

Suflete, așterne pat
Pentru pocăire...

Suflete — ți-ai ridicat
Dorul peste fire!

Maria Cunțan.

— «|O|» —

DOMNUL MAMEI.

D'un an de zile n'a mai dat pe-acasă. Un an lung pentru toată lumea, dar mai lung pentru un copil aproape orfan, căci dacă tată nu-î, ce poate o mamă, mai mult îmbătrînită, decît bătrînă; îmbătrînită de griji și de necazuri!

D'un an a plecat la școlile ale mari din Pesta, să facă isprăvuri multe cu bani puțini și doar cu gîndul de s'a mai abătut din cînd în cînd cătră căscioara și cătră satul lui.

Dar în sfîrșit a trecut prima prăpastie cătră ținta dorită, luptînd din greu cu toate neajunsurile, ce i se puneau în cale, călăuzit de sfaturile bieteî bătrîne, sfaturi multe și bune pentru o minte tînără și neumblată 'n lume. Săptămîni dearîndul, înainte de plecare, biata mamă nu mai avea somn.

I se părea prea mare domn un *procatâr* pentru feciorul ei.

Dascâl, dar pentru dascâl învățase pînă acuma prea mult! *Notareș*, bine-ar fi notareș, e o slujbă bănoasă, leafa, leafă, cite un contract, o țidulă, cite nu-și face omu 'n cancelarie și toate cu bani. Toată hîrtiuța aduce ceva. Ei, dar oare plăcea-i-o? Cine știe veni-i-o la socoteală.

Să stea toată ziua să se sfădiască cu toți nărozii și să-î porunciască pînă și *ghirău*, care deabia-și poate iscăli numele! Nu, nu i-o plăcea! Degeaba!

Popă! Par'că să-l știu popă mi-ar veni inima la loc, își zicea biata bătrînă. Să-l văz eu îmbrăcat în hainele ale sfinte, să-l auz eu cîntînd în altar, să știu eu că ăl ce iese cu darul e feciorul meu, Doamne! haznă mi-ar fi cînd aș intra 'n sfînta biserică.

Și muierile să-î zică „sărut mina, părinte” și să-î pupe mina, și oamenii să-î dea roată cu pălăria 'n mină, să-l întreb de una de alta și *gojmanu* să-î aducă prescurile și colaci acasă și lumea să-î facă clăci peste clăci, cum îi face ăstui, și pe ea, pe bătrîna, să n'o lase să puie mina p'un tort, orî să-și arză un cuptor, ci să se jîmbie vecinele la toate, să-î zică noră și „doamnă preuteasă”, iată un vis, care-î deschidea ochii bătrînii în toată dimineața înainte de-amîji lumina pela ferestre.

Și după ce se frămînta cu gîndul multă vreme, iar cocoșul își bătea cu putere aripile, vrînd pare-că anume să treziască lumea, să-î auză

Casă țărăneasă.

cîntatul, bătrîna își arunca ochii, printre zăbrelele întredeschise ale obloanelor, pe coama vineției a muntelui, pe care se așeza boarea roșietică a dimineții.

„Dormi, mă băiete? Scoală-te și tu, că ți se umflă capu de-atîta somn!”

Băiatul s'a mișcat în pat, a borboret ceva neînțeles și iar s'a liniștit.

„Măi Dragule!”

Băiatul s'a pomenit, a căscat, s'a n'tins de trăznia și oasele și scîndurile, s'a proptit într'un cot și privia întrebător la mamă-sa, pe care iar o abătuseră gîndurile.

„Ce e, mamă? Dar rău e și bătrîn, că-ți pierzi somnul!”

— Lasă-l la pustia somn, că de-a-sară pînă acuma ai tot durmit... Mă gîndiam... uite... ce

mă gîndiam... mă gîndiam, c'ar fi bine să-ți muți gîndul dela procatăria aia, că vai de mine, mi groază de cheltuială. La aia trebuie bani, mă, să ai bani și io de unde să 'mplinesc atîtea sute. Ce sute!... Mi... mi... Ce f... Mă bagî într'o sărăcie, de nu mă mai scoate nici averea lui Por-împărat... Procatăr!... Procatăr îi domn mare... io cu ce să te fac domn mare?

Unde să-mi bag io capu, uieră văduvă, să te ții în școlile ale mari atîta vreme, nu-mi ajunge mie cît am robît, pînă te-am văzut scăpat din aștealalte! E greu... cum să nu fie greu, cîți bani ai bănit tu numai aci că-i aproape, apoi acolo departe... unde-i aia? ... Cum zici, că-i zice, unde vrei să pleci?... „Dragu tăcea. Aceleași jalbe le-a auzit de-atîteaori din gîra mă-si. Urechea i se obicinuise cu astfel de ponoase și mințea lui aprinsă de dorul de-a se arunca în valurile unei vieți necunoscute, dar închipuită ca mare, plină de aventuri și de glorie, în care i-e dat să trăiască un cive universitar, nu se mai ascuția să prinză și cite-o vorbă înțeleaptă dintr'o gură bătrînă. Nu, n'asculta nimic.

Student, adevărat student, *balic* întii, modest și timid și măi pe urmă student format, guraliv, îndrăzneț în chestii de interes, național, cutezător în fața adversarilor săi politici, tăiat în duel pentru salvarea onoarei națiunii... ales președinte al societății „Junimea universitară”, orator distins pomenit în toate coloanele ziarelor, închis în temniță de stat în urma unui monstruos proces de agitație... ăstea erau visurile băiatului nostru în fața cărora cădea orice alt proiect pentru o viață, poate și măi bună, poate și măi ușoară, poate și măi dulce și fără multe griji.

Secția bisericii ortodoxe.

Și după ce aceste iluzii atît de sublime pentru un copil răsfațat îl întăria mai mult în hotărîrea lui, scutura nervos capul, agitîndu-și pletele lungi și involte, insigniile unei adevărate înțelepciuni pentru nărozii creduli, iar pentru oamenii cu puțină glorie cele mai expresive simptome de nebunie, — și privind cu ochi pierduți suferinții ochi de mamă, aștepta să-i mai spuie vre-o snoavă. Snoave erau durerile vorbite ale bieteii mame.

„Unde zici, că vrei să te duci?”

— La Pesta, mamă, la Pesta, în inima țării... o zi și ceva cu trenul!

— Trăzni-o-ar Dumnezeu de Peștie, s'o trăzniască, dacă n'ascuți tu de mine să te faci colea un popă, să-ți dea ăsta fata, să vii colea 'ntre neamuri, om ales, și să intri și tu 'n rîndu lumii, căăă... tu nu știi pe ce pleci, ... ciîine știe, ce țară-i aia... ciîiți nu s'or fi dus și nu măi vin... și-apoi să s'aleagă nimica de ce-i aci?

— Snoave, mamă, snoave! Am să mă duc la Pesta, am să mă fac burduf de carte, burduf, auzi?...

— Știe-vă sfîntul, ce tot învățați atîta, că eu văd, că minte tot n'aveți, nici cit unu de ăia ce umblă după ciurdă!...

— Și-am să mă fac procatăr, și ajuns odată procatăr, cunoscînd în fond legile țării, voi studia chestia națională, voi ridica glasul contra prigonirii națiunii mele, mă voi afirma ca cel măi aprig apărător al dreptului pretins de popor, voi cere constituție și egalitate, și dacă nu, — știi ce fac? Fac revoluție! Auzi, mamă? Revoluție!!

— Par'că eu știu ce tocî tu!... Mă băete... uite, acuma îți spui, că nu ne-aude nimenea...

mie mi-e teamă, că tu ți-ai stricat mintea cu învățătura!"

Băiatul o privia c'un aier de blindețe și respecta toate cuvintele, pe care bătrîna din neștiință și din nepricepere le spunea cu o adîncă convingere. Nu știa el oare, că din învățătura nu s'a prostit nimenea! Nu știa el oare, că în cei șase ani de școală primară în sat n'a învățat decît a scrie și a citi, iar în cei opt ani următori n'a făcut altceva, decît a complectat intuițiunea!

Toate ăstea le știa și mai știa încă, că nimenea n'a răzbit la celalalt țarm al vastului imperiu al științei, ci toți filozofii și 'nvățații culeg pe pipăite tot ceea ce spun și tot ceea ce scriu.

Să-i spună mă-si: „Dar mamă! Mi-ar trebui mii și mii de ani, ca să pot citi tot ceea ce se scrie într'un singur an și poate nici atunci n'ași inebuni. D'apoi acuma, cînd toată cartea cită o știu îmi deschide numai ochii, pentru a apuca pe adevărata cale a învățaturii; cartea asta crezi, că mi-a răpit mintea?"

Cui să-i vorbesc așa? Să-i spună el bieteî bătrîne toate astea! Dar pentru o minte neștiutoare de orindueli omenești, pentru care afară de Biblie și cartea lui Leonat din Longobarda nu mai există nici o slovă, cuvintele ăstea ar fi o adevărată insultă! Nu! Mai bine încet, cu judecată! Bătrînilor, ca să te înțeleagă ori mai bine ca să te asculte, trebuie să le vorbești cu vorba lor. Vorbește-le în pilde, în graiul românesc rămas din strămoși, și-i vezi cum li se înșenează fața și cum încet, încet s'apropie zimbînd, vrînd să ia samă de tot cuvîntul.

Așa-i ciștiği, îi îmblînzești, îi farmeci!

Dragu nu era tocmai nepriceput în asta. Nu era negustorul incult, care nu-și poate schimba vorba după culoarea mușterii, ci întîmpină cu aceeași frază grosolană și pe boierul înmănușat, cași pe rîndașul dela bucătărie. Nu! Învățase carte, care i-a deschis ochii pentru a cunoaște rostul vieții și lumea din jurul lui. Și dacă citeodată, în convorbirea sa cu mama, o *da pe domnie*, cum zicea bătrîna, asta o făcea pentru a-i înmuia inima și a-i da să 'nțeleagă că el n'a fost născut pentru a ținea de coarneau plugului, ci din leagăn i s'a ursit o viață mai aleasă.

Iar cînd vedea că fața bătrîni se inouerează și privirea ei se înăsprește, lăsa domnia la o parte și 'ncepea p'un ton domol și dulce, cu glas bătrînesc, părea că toată vorba spune ceva.

„Hei, mamă, una-i popă și alta-i procatăr. De popă-și ia lumea pălăria, nu și-o ia, dar de procatăr și-o ia și popa. Auzi?...“

Și sta biata bătrînă pe gînduri și vorbele băiatului o rodiau la inimă. Nu-i zicea ea oare cînd era în leagăn: „Dormi, domnul mamei și

scriitorul mamei.“ De ce i-ar strica voia dacă-l trage inima, doar numai pe ăsta-l are, n'are o sută.

„Dacă-i așa, du-te!“ i-a fost cea din urmă vorbă.

Cînd s'a auzit zvonul, că feciorul lelii Nuța pleacă în țări străine la 'nvățatură, l-au petrecut la gară toate neamurile, ba și dintre străini erau destui și care mai trecea p'acolo cu treabă ori fără treabă se opria și se alipia la cite-o grămadă de oameni mai sfătoși.

„Da ce-i atita lume aci?"

— Apoi pleacă feciorul lelii Nuță!

— Unde pleacă?"

— La 'nvățatură! zicea badea Avram, cam neam cu băiatul. — Ce, noi nu putem scoate oameni din neamul nost?" Și vorbele ăstea le spunea tare ca s'auză și alții.

„Dumnezeu să-i ajute! ziceau mulți, că ne prinde bine și nouă cite un om mai desfăcut, să ne mai deschidă ochii.“

Da baba Sanda de colo, care zicea că numa odată la un țîrg a eșit din sat, s'amestecă și ea 'n vorbă: „Ian ascultă, măi Avrame, tu, cum o zis hăla, ești o țîr mai isteț ca alții, ce-o măi fi învățînd băiatu ăsta? O slovă o știe, căci de cînd tot ișcoală și iar ișcoală, numărușu-l știe, rugăciunile le știe, oare ce pustia o măi fi învățînd?"

— Vrea să iasă procatăr, lele Sandă!

— Procatăr! Hm! Apoi că măi procatăr ca tine... că le-știi toate dela moșu Adam!"

Trenul venia.

Dragu și-a luat rămas bun dela neamuri și dela ălalți, și-a luat pălăria, i-a sărutat mina mă-si, care nu-și putea opri lacrămile, ci trebuia să le usuce mereu cu'n colț al chindeului, iar cînd să urce 'n tren, badea, Avram, pe lingă coada pipei: „Gura badii, băete și nepoate și... domnule, — a zis el apăsăt și uitîndu-se cu mîndrie peste ălalți, mai rosti odată și mai apăsăt, doar era din neamu lui — ... și domnule auzi... domnule... uite ce-i... noi... în tine ni nădejdea... ai început-o, fă-o și du-o pină la capăt," iar cu două degete se căznia să scoată din șerpar un zlot, care după ce l-a scuturat de gunoarie i l-a strîns băiatului în palmă.

„Și cum îți spui, ai grijă!"

În urma trenului lumea se 'ntorcea agale, ca după o ființă percută, pe cînd Dragu în drumul lui țesea planuri pentru o viață mare, plină de fapte îndrăznețe.

Nu mai după ce a ajuns în capitala țării și a făcut cunoștința acelor, cu cari trebuia să-și mănince amarul pe o bancă, numai atunci realitatea covârșitoare i s'a desfășurat inaintea ochilor, așa cum nu putuse să și-o închipue mai înainte. De-o parte românașii, vioi și dormici de carte, dar slăbuț îmbrăcați și poate... cine știe... flămînzi mulți dintre ei... iar de alta

baronașii îngîmfați, obraznici, împinși la orice de forța banului.

Rînd pe rînd se perdeau iluziile băiatului nostru. — Visurile lui de odinioară i se înfățișau acum cu totul sub altă formă, săracă, umilă, mincinoasă și nedreaptă. Nu erai așația mlădițele sănătoase ale unei viitoare generații, mulți dintre ei prea copii, prea necopți, pentru a înțelege rostul unei școli înalte, și nici baronașii nu erau decît niște măști spoite fără teamă de rușine, fără prejudeții, pentru care școala era un motiv de a pierde negenați nopțile prin cafenele și zilele dormind, și pentru care totuși, la o distanță oarecare de timp, erau atîrnate destinele unei țări întregi și ale atîtor popoare.

Iar cînd, la examen, toate aceste mutre i-o luau înainte, măguliți chiar de profesorii lor, cu cite-o vorbă atrăgătoare și întrebări, cari întregiau răspunsul, bietul băiat a văzut numai atuncia cît de rea și meschină e omenirea, cînd atitea nedreptăți trec neimpedecate tocmai în templul unde se propune dreptatea.

Atunci îi veniau în minte snoavele bătrîni, „un popă, dragu mamei, trăești pentru tine și pentru satul tău“ și inima i se înduioșia cași cînd i-ar fi zburat o fericire.

Dar era prea tîrziu. A început-o, trebuia s'o sîrșiască, dacă nu voia să ajungă pe gura lumii rele și hîrfitoare.

Și după ce trecuse anul, un dor nespus îl cuprinsese de casă, de mamă, de neamuri, pînă și dealurile și pomii neinsuflețiți îi îndrăgise și vru să-î vadă. Și pe cînd în depărtări i se părea, că trenul merge prea încet, cu mult, prea mult mai încet decît gîndul lui, care ocolia mereu hîțarul locului unde se născuse, pe atunci, cînd a ajuns în aceste locuri. Îi treceau prea iute pe dinainte părăiele și colinele colindate în copilărie după iederă și după afine și pădurile înabușite de frunziș des, de unde eșia așa de curat sunetul de clopot, cînd mergea cu boii. — La gară mama, cu zîmbetul pe buze și o bucurie cum numai o mamă o poate avea cînd își vede feciorul după un an de zile, n'a putut să-și înabușiască inima să nu zică încă de cînd l-a zărit pe fereastra vagonului „Domnu mamei și 'nvățatu mamei!“

Iar dealungul satului oamenii-și luau pălăria și boresese se ridicau de pe prispa caselor, și lelea Nuță le răspundea cu mîndrie: „Foarte mulțumim Dvoastră!“

Lelea Nuță de neamul ei era o muiere harnică și cam trăgea a domnie, căci era neam de popă, de aceea a și ținut să-și facă fecioru așa domn.

De cînd i-a venit dela ișcolile ale mari, umbla numai în haine de Duminecă și sta de vorbă cu toată lumea.

„Ți-a venit fecioru, lele Nuță! — îi zice într'o zi Sanda.

— Sandă! Uite ce-î, răspunse repede și cam minioasă lelea Nuța. Io, cum știi, mi-am tras dela gură de i-am dat lui de l-am ținut în școlile cele mari; de ce să nu-î zici și tu o țir de domn, cum zici la un dascăl, ori la un notares, că destui bani am bănit cu ei!

— A poi ce știm noi, lele Nuță, ia acolea ca o muiere proastă, zic și io cum mă pricep, da te 'ntrebam, dacă a venit dumnealui, c'aveam niște hîrtii și-mi venia peste mină să mă mai duc la notarășul ăsta să mi le citiască, c'asa-î un om de uricios și la domnu imi venia mai de-adreptul!

— Hai, vai de mine, Sandă, că nu-î hirtie 'n lumea asta sa n'o descebăluiască, că nu știi tu citu-î de 'nvățat și, Doamne, ce mai are de cărți și toate minunile cite-s în lumea asta le știe.“

Și s'a dus femeia, ca omul cu necazuri, de și-a scormonit hîrtiile, ba le-a luat toate să-î spuie „domnu“, care o fi ai cu locul din Dumbravă, că zice că-î cu sarcină și vrea să-l vîndă legea.

„Bună ziua, Domnule... bine-ai venit să-năfos... da am vorbit cu maică-ta, c'aveam niște hîrtii să faci bine să mi le citești o țiră și să-mi cauți care-î cu hiba, cu locul din Dumbravă.“

Lelea Nuță era mai mîndră decît ori cînd. De acum înainte i-s'a deschis casa. Are să vie lumea, satul întreg și din alte sate la feciorul ei cu circăli, cu treburi, pe cînd Dragu arunca supărat ochii pe un teanc de hîrtii afumate și rupte, pe care Sanda i le desfăcuse dintr'o năframă.

A luat una, a desfăcut-o, a întors-o pe-o față și pe alta, dispăruse ori-ce urmă de slovă, dar se vedeau bine scursorile de funingine, ce alunecau pe polița unde stătuseră hîrtiile. — Celalalte iar așa. — Ce s'aleagă din ele?... Ori cît de puțin s'ar fi priceput în ale legei, ar fi putut poate, după cită carte știa, să-î spuie o vorbă lelii Sanda, dar fumăria de pe hirtie nu-l lăsa să 'ntelegă nimic.

Le-a mai întors, le-a mai sucit! Degeaba!

Și ca să se scape de ele:

„Apoi, lele Sandă, cu hîrtiile astea par'că țî-ai infundat horneafa, că-s numai funingine. Eu cu dragă inimă... dar... mi-e greu s'aleg pe ceia ce-ți trebuie d-tale!“

— Apoi nu-î nici un bai de ea, Domnule! răspunse Sanda, mai mult veselă decît abătută; o veselie produsă de răutatea inimei. Nu-î nici un bai de aia, m'oi duce la notaresu, el trebuie să știe, că deaia-î notares.“

Și s'a dus la notaresul. Ei, dar pînă la notarășul cită lume nu-î pe uliță, cite babe nu așteaptă să-și premeniască cîlții ce-î smulge din caier și-î tot frămîntă 'n gură pînă n'a-

pucă o vorbă rea s'o spuie la alții. De vorbă bună strîmbă din nas și 'ndumică feștilele mai departe.

Și cum se întîlnesc, se sîgîtie una pe alta de scuteică, ca să se 'ntelegă, se 'mping mirîndu-se de cine știe ce lucru de nimica, una: „Așa, surată, cum îți spui, așa cu calicu și cu omu ăl slab, nu-î rușine de lume și uite ce face!“ Alta: „Ăluia rușine? grăiești prăpăstii, surată, nu! nu-î rușine ca la nasu ăl de porc.“

Iată și lelea Sanda tîrindu-și cismele uscate, căci de cinci ani nu mai prind unsoare. De nu s'o opri i se pune guta în gît și moare.

„Noa! Da mai povestii?”

— Mai o țiră, Sandă, răspunseră babele aproape gata să-î povestiască și ei, să n'or treacă o vorbă.

— Apoi ce să faci, draga mea, caută să te mai jăluî la cite cineva, că dacă nu te-î mai nici jăluî ofitezi, ori dai în altă haia.

— Apoi așa, Sandă, așa! „Și-apoi încep scorniturile și vorbele pe oameni. N'au nici dinți, cite unul colo, colo nici măsele, dar te mușcă cu vorba de-ți ajunge pînă la al noulea neam. Nu le miști din loc ceasuri întregi; doar cînd trece vr'un car, atunci se trag la o parte una pe alta și dăi că ăla așa, că ălalt pe dincolo. Toate vorbesc odată și se 'nteleg! Doamne ferește-mă, să n'apuc pe gura șistelor astora.“

Din om te fac neom. Știe-le dracu ce au pe limbă, că se prinde vorba lor, de par'că-î clei. Și după ce au judecat întii nunțile: „Vai de mine, ce pereche nepotrivită, îți trăi și-ți vedeai de-o duce-o ăști doi laolaltă“; apoi faterile: „A făcut iar a lui Gherasim, ce păcatele să le mai dea de mîncare“, apoi fetele: „O și urit îi sta cu floarea aia la ureche, de par'că era o ciumă“, apoi mierile: „Mă mir cum îi mai dă mina, că mîncă de două ori dintr'un ou“, apoi oamenii: „cu clopot de cioaie printre coarnele boilor și 'n turu cioarecilor zece petece-s puse unul peste altul“, — și după ce n'a rămas netămiată nici biata prescură-reasă, s'au oprit o leacă și la lelea Nuță.

„I-a vînt fecioru Nuții, Sandă?”

— I-a vînt, da mai bine făcea de se ducea încolo c'o poștă de unde a fost, decît să vie acasă!

— Noa, da ce-î? Intrebară aste două și așteptaî vorba slabă, ca să ajute apoi ele la unsul roții.

— Da uite, draga mea, uite; m'am dus cu hîrțile astea, că vai de mine nu știu cînd oî mai scăpa și io de legile și de judecățile în care m'a băgat ginere-meu, plăti-i-ar Dumnezeu, dupăcum îmi plătește el mie, (și se tînguia și-și făcea cruci, iar ochii ei sbirciți s'au umplut de lacrimi. M'am dus să-mi aleagă pe ceia

cu hiba! (Acum nu mai e supărată). Și ce gîndești, că mi-a făcut vre-o treabă? Uite-le aci, mă duc cu ele la notarășul! Nu, vai de capu mierii ăia, că a muncit ca o roabă în viața ei și-î mîncă fiu-so avutul pela dracu prin... nu știu cum îi zice.

— Apoi așa, Sandă, așa — aproabă celelalte — e leit moșu-său. Nu știu, că și ăla sta toată ziulica pe piatră în uliță, de li se ura oamenilor să-î mai dea bună ziua, mîncă și ședea, mîncă și ședea. Așa, dragile mele, aduce de tot în partea moșu-so... Las c'ășa-î trebuie Nuții, să-și facă feciorul procatăr, să-î zică lumea domn, că aci un dascăl nu putea fi! O vedea ea domnie!...“

Și numai după ce omul a ajuns cu boii greoi în cîmp și-a răsturnat vre-o două trei brazde lungi, cit un pogon de lungi, ori o femeie harnică a bătut în război vr'o doi trei coți de pînză, numai atunci se gîndesc babele c'o fi vremea s'o mai gate odată. — Atunci se zmulg din loc, căci păreau băgate cu picioarele în pămînt de atîta stat, și-și tîrîie cismele, vâfîndu-se de junghiuri și de șoldină și dacă n'o intra pela boltă să-și ia picături de viață, să știți că blăstăma pe cineva că și-a uitat.

Prin șezători, pela clăci lumea numai cînd vrea să mai rîză lăsa în pace pe biata Nuță, dar în crîsmă badea Avram zbiera peste mese, de s'auzia din a treia uliță.

„Mă! Neamul mieu e neam, mă! și n'am să las, să rîză tot ciufu de neamu mieu. Cămașa de pe mine mi-o dau, ca să nu fie pe pofta dușmanului, cămașă, auzi, și are să iasă cum zice Avram și nu cum vreaî potăile!“

Lumea vorbește fără să-î pese, badea Avram își dă cămașa, că mai are în ladă, dar bietei lele Nuță, par'că i-ai luat pînza de pe obraz. Numai inima ei știe cită durere i-au pricinuit zilele astea din urmă. Numai o mamă, cînd își vede toată speranța ei zdrobită de vorbe rele, numai ea poate spune, ce-î supărarea. Sărmana lelea Nuță! Ziua lucrează fără nici un spor și noaptea o omoară gîndurile. — Nu prea i se pare nici ei lucru curat cu feciorul, numai ce să facă, mamă nu-î? Nu poate zbiera în uliță: „Mi-a mîncat averea, oameni bunî, și m'a lăsat pe drumuri!“ Și-apoi la urma urmei să te omori cu zile? Cum era să-l găsiască într'atîtea hirtii? Ducă-se la notarășul, că de aceia-l plătim!

Așa-și imbuna lelea Nuță inima și-apoi iar se 'ntorcea și-și zicea: Un contract... eu l-ași fi găsit, că nu știu carte, într'o mie de hirtii că știu, că contractul e mare și c'o hirtie mică lipită, țidula-î galbenă, citația-î mică în patru colțuri... eu, că n'am învățat pînă am ajuns une în ișcoli, fecior june... la primăvară trage sorți!... Și-apoi unde-s cărțile care le căpăta în alți ani, că zicea c'a ieșit ăl dintii între

douăzeci de înși și ăilălți tot feciori de domni mari, și apoi, de ce n'a adus hirtia aia, unde scria, că de unde-î și a cui e și cum a 'nvățat? De ce nu mi-a citit-o, ca în alți ani? Și-apoi să te mai miri, că te vorbește lumea de rău, și că ai din urmă muierie și-s'azăză înainte 'n biserică, unde de trezeci de ani nu și-s'a așezat decît preuteasa! Bine-ți trebuie, Nuță... fă-ți feciorul procatăr, c'un popă nu era destul, trăia aci între neamuri, pentru el și pentru satul lui! — Așa se tinguia biata femeie, cit e ziuica de mare. — Dar suferința e o boală, care se 'năsprește. Azi așa, mine rău, poimine și mai rău, pină cînd într'o zi a ameiț-o durerea de cap, s'a prins de stavila patului și prinsă a fost... s'a pus a zăcea!

Și n'avea alta vorbă, decît: „Din tine mi-se trage moartea“, îi zicea băiatului.

Iar băiatul se uita lung și cu milă la biata bătrînă și înțelegea bine că asta nu-î o boală, de care să scape cu doftorii ori cu leacuri băbești! Aci n'ajută decît tot un contract, care însă trebuia citit și deslușit din moși-strămoși. Și cum Dumnezeu nu te lasă la năcaz, dacă te gîndești la El, iată că 'ntr'o bună dimineață intră Salumia încet pe ușe și scofindu-și furca dela briu o așază pe-o lăicioră și se lasă lingă ea ca trîntită, ținîndu-se cu amîndouă minile de dungă, să nu cază. Și numai într'un tirziu, cînd îi venise sufletul la loc, nūmăi atunci a început vorba, o vorbă greoaie și obosită.

„Ce mai faci, Nuță... tot betegă?...“

— Tot, lele Salumia... tot... uite cum mă vezi... Și s'a întors în pat vătîndu-se la fiecare mișcare.

— Uite, așa-s eu, de cînd mi-a plecat băiatu... colea... mă dor toate oasele și tremură carnea pe mine ca varga... uite... uite ce-î aci... unde pui mina mă doare... aoleo!!! Am venit, să ierți, da aveam o fir de treabă cu dumnealui... cu domnu... că vai de mine rău e, cînd nu știu o slovă; trebuie să te rog de toată lumea și cu bani în mînă, pină-ți citește o carte. Mi-a venit o carte, zice că-î din Bălgărad... o fi dela Toader... Dragul mamii și harnicul mamii, că departe l-a mai dus și între streini l-a mai pus... De azi dimineață umblu cu ea 'n mînă și pela notarăș și pela popă și pela dascăli și degeaba, zice, că-î scrisă de el și n'o poate ceti... O fi, Nuță, că nu prea știa slovă bietu Toader și mi-a scris odată, că-î învățat acolo 'n cătănie, cum i-o fi învățînd nu știu, și acum o fi scris el. — Da gîndesc eu, că dumnealui trebuie s'o deslușiască, că nu mă iaî după gura lumii, Nuță, zică lumea ce-o zice, ficioru-î de neam, și dintre oamenii ăi buni...“

Lelea Nuță se ridică în pat și dacă ar fi putut pune ceva în momentul ăsta, i-ar fi pu-

vestit Salumiei, cît sint muierile de dujmănoase și de rele, dar n'a putut scoate nici o vorbă, căci bucuria-î închisese glasul.

Dragu a desfăcut scrisoarea din năframa pe care Salumia o scosese din sin și-a început a pomeni toate neamurile bieteii femeii, care-l mînca cu ochii așa-l asculta; iar mai pe urmă aî biruit-o lacrămile și plîngea... și plîngea...

Iar printre plîns și suspinuri mai întrebă cite-o vorbă:

„Dar de fata Cabașului mai zice ceva, maică?“

Dragu întorcea scrisoarea pe altă parte și citia:

„Zice că de s'o mărita, mărite-se!

— Săracu!... Da de vāru-so Ion?

— Zice că se 'nchină cu sănătate!

— Săracu, ... atita-î era după el!

— Da de soru-mea Ana?

— Zice, că-î sărută minile!

— Dragu mamii Toadere, se gîndește că n'are pe nimenea și cui să-î lase atita gāzdășag!

— Și-apoi se 'nchină cu sănătate la toți prietini și toți cunoscuții!...“

Salumia plîngea de dorul feciorului dus departe 'n cătane, lelea Nuță plîngea de bucurie, c'al ei e așa aproape... iar ca Dragu nu-î om învățat și nici domn, nici în șapte hotare...

Nu l-a mai oprit nimenea dela învățatură. Badea Avram i-a mai strîns în palmă încă trei zloți în trei ani dearîndul, că-î domn și-î din neamul lui. Iar după ce-a gătat cu cartea, s'a așezat la oraș în niște case ca ale împăratului. Din cînd în cînd mai da pe-a casă, și lelea Nuță, cînd îl zăria pe ferestrele vagonului, nu se putea opri să nu zică:

„Doftoru mamii și procatăru mamii!“

Oamenii-și luau pālăria, ca d'un domn mare, muierile se ridicau de pe prispă, iar lelea Nuță, îmbrăcată totdeauna în haine de Duminecă, le mulțumia cu inima deschisă:

„Plecăciune!“

George Stoica.

Cîntec.

Noaptea cînd mă 'ntorn acasă,

Fluerînd încet a jale,

Cînd apuc la colțul străzii

Chipul tău îmi ese 'n cale.

Ași voi să-î iaî de mînă

Cum e ulița pustie

Și-ași voi să rid cu dînsul

Și să plîng de bucurie...

Dar mi-e teamă să m'apropiî

Sau să-î zic încet pe nume,

Nu cum-va să se distrame

Și... atita am pe lume!

Doar în liniștea odăii

După ceasuri de visare

Îi îngîn sfios un cîntec

La un muc de luminare.

Zaharie Bărsan.

FLOARE ALBĂ.

*Floare albă ce dai luncii un suris de veselie,
Cînd înghețul se lăsește peste sinu-î amorțit,
Ce speranță te reține pe pămîntul brumărit?
Ce-o s'aducă pentr'o floare toamna rece și tirzie?*

*Nu te vezi că treci prin lume ca un vis, ca o părere?
N'ai lăsat o amintire; nici, un sin n'ai parfumat;
Numai vîntul toamnei știe c'ai trăit și te-ai uscat,
De un dor de fluturi galbeni și de-o tainică durere.*

*Saă, oprindu-se vreodată, raza soarelui la fine
Încălzitu-te-a o clipă și lăsindu-te ți-a spus
Să mai stai, c'apoi cînd bruma și înghețul s'or fi dus
Or să vie 'n luncă iară zile calde și senine?*

*O să vie, o să vie iarăși primăvara dalbă,
Iară vremi de farmec pline, după zbucium, după chin.
Fluturi albi și fluturi galbeni și zefirul cald și lin,
Însă nu vin pentru tine, floare dragă, floare albă.*

Ecaterina Pitiș.

DIN POPOR.

Din colecția dlui dr. IOSIF POPOVICI.

D'ar ști, Doamne, cineva
Cum mi mie inima,
Ar sta 'n loc și s'ar mira
Cum pe lume pociu umbla.
Ar sta 'n loc și s'ar gîndi
Cum pe lume pociu pași.

Busuioc roșu 'nvălit,
Cu drag, neică, ni-am iubit,
Și cu jel' ni-am despărțit,
Și cu jel' și cu necaz,
Și cu lacrimi pe obraz.

(Comuna Pătaș, spusă de Ana Vrăbete,
16 ani, 1904.)

Am avut o bălăioară
Cu ochii de căprioară.
Dușmanii mă izăflară,
Hulița mi-o astupară,
Tot cu parî și cu nuele.
Dar Dumnezeu ca un sfînt
Dete-o ploaie și un vînt,
Trînti gardu la pămînt.
Văzui pe mîndra trecînd,
Din minî albe vijăind,
Și din poale sfirăind.

Frunză verde de bujor,
Colea 'n vale la izvor
Este-o fată și-un fecior,

Se judecă de s'omor.
Zice june cătră fată:
Marite-te, fată mare,
Nu ținea credința mea,
Că credința dela mine
E ca ghița de suptire,
Cînd o calci și nu te ține.

(Comuna Borloveni-vechi, Geni Copie,
16 ani, 1904.)

De cine doru se leagă
Nu-și mai poartă mintea 'ntreagă.
De se leagă de-o fetiță
Nu-și mai caută de furchiță;
De se leagă de-un voinic
Nu lucră vara nimic;
De se leagă de-o nevastă
Nu-și mai caută rost în casă.

(Comuna Bănia, Cumbria Puican. 44
ani, 1904.)

Floare albă-galbină,
Dorul tău mă leagănă,
Nu grăbi la măritat
Ca floarea la scuturat.
Că floarea mai 'nfloare-odată
Dar tu nu te mai faci fată.

Comuna Meedica, Ileana Ghirginuța,
16 ani, 1904.

DĂRI DE SAMĂ ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

Istoria Românilor Bănățeni. Sub acest titlu, pe 400 de pagini, dl *Dr. G. Popovici* scrie trecutul românesc al Banatului, spunînd originea și peripecțiile neamului românesc de acolo, frîntură de neam despre care, relativ, s'a scris poate mai mult, fiindcă e în legătură cu mult controversata chestie *severinicană*.

În această carte ni se dau numai rezultatele obținute de unul sau altul în această chestiune, care nu trebuia începută cu timpurile preistorice; în locul acestei retrospectivități prea complicate, mai nimerit era să se dea o analiză filologică a limbii, înrîurirea climel și întocmirii geologice a țării asupra poporului, ce și-a trăit acolo bucuriile și năcuriile.

De această parte, — o treime din carte — nu ne vom ocupa. O singură observare: Pe lângă *Istoria Românilor* de Mommsen trebuiau consultate și părerile acestuia privitoare la țările dela Dunăre și continuarea istoriei de elevul lui, care îi lămuria multe chestiuni.

Dreptaceea, eu încep cu ivirea Banatului în istoria acestei țări atunci, cînd Romanii, mediat ori imediat, au rol istoric, cînd Banatul ajunge sub stăpînirea ungurească.

Cronicele ungurești vorbesc de lupta lui Sf. Ștefan și Achum, care era domn pînă la Murăș. Acest Achum era ortodox și poate lui are să i se atribuie cea mai veche mănăstire gr. or. în Ungaria, care ar fi mai bătrînă, decît cea a călugărilor de peste Dunăre cu diploma ei grecească: e vorba de mănăstirea Hodoș-Bodrog, despre care de altcum un călător turc de mîna tirziu afirmă, că e un așezămint închinat domnului de oarecare vovod român.

Iar cînd e vorba de Achum, de țara lui, și cînd știm, că el și domni bulgari de dinaintea lui luau vămă la Murăș, involuntar ne vine în minte ipoteza dlui Onciul despre originea Banatului și noima cuvîntului *Severin* Dnia lui scria în *Convorbiri literare* din 1903 următoarele:

„Ban se găsește mai întîi la Slavii de sud, în Croația cu Slavonia și Dalmația, începînd din Secolul X și în Bosnia, dela mijlocul secolului XII. incoace cu înțelesul de guvernator. În regatul Ungar dignitatea de ban nu se află, afară de Severin, decît în părți sud-Slavice, precum în țările de mai sus după unirea lui cu Ungaria, apoi în Macva, (Machow-malul drept al Savei și Dunării între Drina și Morava), în secolul XIII—XIV și în Bulgaria apuseană, ocupată de Unguri în 1365—1369. Sub ultimul țar dela Tîrnova întîlnim și un Ban bulgăresc la Sofia.

Negreșit dela Slavii de sud își trage originea și banul Severinului. Chiar numele banatului arată aceasta. Numele topografic Severin nu poate fi derivat decît din slav. *seaveră* = miazănoapte, *seaverină* bulg. *seaveren* = septentrional, de unde avem și cuvîntul românesc *seaver* = vîntul de miazănoapte. Din început, *banatul Severin* însemna decît *banatul de miazănoapte*. Ca banat de miazănoapte, banatul Severinului n'a putut

să-și ia începutul, decît în legătură cu Slavii din Sudul Dunării, mai ales cu Bulgarii. Din miazăzi de Dunăre, tradiția noastră istorică aduce și pe Baniul Basarabii ai Severinului ca organizatori și oblăduitori ai Olteniei.

Din aceste considerațiuni trebuie să admitem, că în țara Severinului exista un banat cu acest nume înainte de cucerirea ungurească, cuprinzînd, cum spune cronica noastră, toată Oltenia, țara Severinului din documente și că numele lui a fost transmis asupra banatului unguresc, format din teritoriul dismembrat dela banatul oltenesc. Acest banat oltenesc coincide cu „kenezatul“ sau vovodatul român, care în 1247 sub „Lytuon Voevod“ din țara Severinului, se găsește în dependență de Ungaria, mai înainte fiind dependent de imperiul lui Asan. Probabil, ca parte a imperiului româno-bulgar el a fost numit *seaverino* sau *seavereno banistvo* (= banat de miază-noapte), românește *banatul Severin*, deși originea acestui nume ar putea să fie chiar din timpul primului imperiu bulgar, desființat la 1018.“

Faptul, că tabula peutingeriană nu ne arată o localitate latină cu acest nume, care să dea dreptate aserțiunii lui Bonfiniu, ce-l derivă dela împăratul Sever, faptul, că tribul slav *Severani*, după mărturiile istorice, ar fi fost numai în Rusia, ar adevări ipoteza. Un singur obstacol ar mai trebui înlăturat: *sînt și alte exemple, că părți de țară ar fi fost numite după regiunea, în care cădeau?* Imprejurarea aceasta i-a scăpat dlui Onciul din vedere. Marcă ostică a imperiului german poate ar fi cea mai eclatantă dovadă, indeosebi cînd știm, că la Slavi era obicei vechi de-a numi trib, țară, ori regiune după direcția, locul topografic etc.

În felul acesta banatul are veche populație românească. Pe timpul Arpazilor documente puține deslușesc istoria acestei părți de țară ocupată de Ștefan cel Sfînt. În timpul turburărilor de sub ultimii regi arpadiani Severinul ajunge posesia Basarabilor români. Angevinii lacomi după coroana dela Constantinopol, întîi Carol Robert (1330), merg cu oaste spre a recupera țara Severinului. Din înfrîngerea cumplită, ce a suferit-o undeva prin munți, abia a scăpat cu viața. Severinul rămîne posesie ungurească; Românii însă își cîștigă independența.

Nepotul lui Basarab, *Vladislav* a avut mult de furcă cu fiul celui înfrînt, cu *Ludovic-cel-Mare*. Se face între ei o înțelegere însă, în sensul căreia Severinul îl capătă *Vladislav* cu obligațiunea de-a apăra și susținea *banatul bulgar*, înființat de acest *Ludovic* contra lui Șişman și a Turcilor.

Înlăunțirea evenimentelor o povestește în mod competent dl Iorga în *Convorbirile* de acum cîțiva ani, studiu publicat pe baza unor documente nouă și unei expuneri amănunțite a evenimentelor, ce-o face dl *Thalöczy* în *Századok și Történelmi Tár* din acelaș an.

Studiind și documentele inedite, se poate corecta cronologia.

Sub nr. 27276 se poate citi adecă în arhiva statului din Budapesta următoarea diplomă:

„Nos conventus monasterii beate Marie virginis de Clusmonstur memorie commendamus per presentes, quod Nicolao filio Johannis filii Gyula de Gyula personaliter ab una parte, et altera vero Nicolao filio Joseph de Machkas in personis nobilium domine relicte ac puellarum adhuc innuptarum Gloria et Clara vocatarum filiarum eiusdem Johannis filii Gyule, coram nobis constitutis per eundem Nicolaum, filium Johannis nobis propositum extitit pariter et relatum oraculo vive vocis, quod quia ipse in presentem regium exercitum contra Layconem versus partes Transalpinas iam inchoatum una cum magnifico viro domino Nicolao Woyvoda Transilvano et comite de Jonuk capitaneo scilicet eiusdem exercitus pegalis ac magistro Johanne dicto Lepes castellano de Dewa, dominis suis de necessario proficisus oporteret, proprieque facultates ad id non suppetent eidem pretacta nobilis domina relicta ipsius Johannis filii Gyule mater sua de suis rebus et bonis a condam Nicolao dicto Forgath priore marito suo successis et devolutis que neminem alium, nisi ipsam dominam matrem et easdem sorores suas de iure . . . . .

Datum secundo die octavarum nativitatis virginis gloriose anno d-ni 1368.

Expediția deci se începuse înainte de 16 Septemvre, 1368. Care e însă terminul ante quem?

(Va urma.)

POȘTA REDAȚIEI.

Linus. . . . Mai discret, poete!

Cînd e sus pe ceriuri luna,
Tu m'așteptî la voi in prag,
Și șireată-mi spul într'una
Că ți-s drag.

Apol te sărut in gură
Tie-ți place și tu rizi,
Risul tău chiar lunii-l fură
Un suris.

Ce trebuie să știe toată lumea că-i place să o săruți? . . . De altminteri: o imagine așa frumoasă, ar fi fost vrednică și de-o rimă frumoasă, mai frumoasă decît *rizi* și *suris*. — Să mai continui? . . . Nicl așa n'al asculta de sfatul ce ți l-am da in toată sinceritatea. Prin urmare: mai trimite-ne.

Frunză. Dintre „*Cinteece*” n'am putut alege nimic. Strofele sînt destul de ușoare, dar îți aduc aminte de miile de doine ce le cîntă ciobănașii noștri . . .

Frunzuliță, frunză 'n dungă,
Dorul mindrii mă alungă.
Dorul mindrii mă topește
Și mă prăpădește.

Nor. Ai „înaintat înalței aprecieri a On. D.-Noastre o mică poezie.” Ai dorit totodată „ca să nu privim aceasta ca o însărcinare, ci numai ca o rugare căreia — se poate saŭ nu satisface.” — S'ar putea nu-i vorbă, dar nu se poate . . .

V. N. (Cluj). „Era frumoasă ca un inger. Bucle de mătase se revărsaŭ pe umerii ei ca niște unde fermecate. . . Pieptul ei rotund, dar artistic al naturii, se ascunde

într'o jachetă simplă, dar curată . . .” Hm! Jachetă „simplă dar curată . . .” și poate „elegantă și murdară? . . .”

R. G. (Br.) Poate altele.

Viitoare abonentă. Afirmarea d-tale că „nu ești exactă in ortografie, căci din timpul copilăriei d-tale nu te-ai ocupat cu poezii, pînă in momentul de acumă” — o credem bucuos. Mai credem însă și alte lucruri, și-anume că in strofele trimise vor fi și *alte* inexactități, nu numai de ortografie. D-ta te plimbi in grădină:

Si-aveam in mîna o floare,
Ce eu o mirosiam,
Ca să nu amețiasc
De iubirea ce-o simțiam . . .

Cit pentru promisiunea ce-o întrezărim in iscălitură, — multumite.

S. Albu, junior. Poezia d-tale cătră „Poezii români” e un capo d'operă in felul ei. O dăm neștirbită . . .

Cuciurean, Eliade, Istrati,
Scavian, Aristia, Stamati,
Pralea, Conachi, Beldiman,
Pogoru și Slatinean.

Sint ele și poete,
De celea fără defecte,
Imi însămn numai pe una,
Pe regina Carmen Sylva.

Văcărescu, Dositeiu, Bolintinean,
Alexandri, Boliac, A. Mureșian,
Donici, Sion, Dascalescu,
Crețian, Baronzi, Alexandrescu.

Una tinără in Ardeal,
O chiamă Maria Cunjan,
Aceasta la ritme acum începe,
Așază poezia bine in țepe.

Teu și Aricescu,
Coșbuc și Eminescu,
Si alții încă mai mulți,
De cel mai slabi și mărunți,

Cel de sus poezi români,
A seclilor de cel bătrîni,
Toți mari și de cel harnici,
A neamului proapte falnici.

De mai știți voi pe mai mulți,
De cel bătrîni și cărunți,
Spuneți-mi-i cit de iute,
Să-l așez in a mea cute.

—||o||—

POȘTA ADMINISTRAȚIEI.

Tuturor cari ne întreabă de colecții de pe anii trecuți, le răspundem: Mai avem citeva. — foarte puține colecții de pe anii 1903 (II) și 1904 (III). Fiecare an costă 12 cor. plus 72 b. porto. — Colecția anului I. e epuizată cu desăvîrșire. Se caută spre cumpărare numerele 9 și 10 ale acestui an.

„**Casina română**” din Nădlac e rugată acum și pe această cale, să binevoiască a ne trimite abonamentul pe anul 1905, care nici la repețe rugămînți nu ni s'a achitat. E unicul caz, cînd am rămas fără orice răspuns.

Din „**Poezii**” de **O. Goga**, ediția pe hârtie olandeză mai avem numai un număr mic de tot. Cei cari doresc să aibă ediția aceasta, să grăbiască. Prețul unui exemplar 3 cor. plus 10 b. porto.

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.	Ediția de lux: — — 20 cor. la an
Prețul acestui număr 50 bani. —	Pentru străinătate: 25 „ „
Pentru România 65 bani.	Ediția simplă: — — 12 „ „
	Pe jumătate de an 6 „ —
	Pentru străinătate: 16 „ la an

Redacția și Administrația:
IV., Strada Zöldfa, Nr. 7.

Red. resp.: MIHAI STAN.

VOLUMELE NOASTRE

se află de vânzare: pe lângă prețurile originale, la următoarele librării românești **Arad**: Petru Simtion. — **Blaj**: Librăria arhidiecesană. — **Bârlad**: Nicolae A. Petroff. — **Brașov**: I. Ciurcu. — Tip. A. Mureșan. — **Beiuș**: Lazar Süssmann. — **Brăila**: Dumitru Ionescu. — **București**: Leon Alcalay. — Librăria Națională. — C. Sfetea. — Socecu et Cie. — **Brad**: Ioan Cutean. — **Cluj**: Petru Suciu (Răvașul). — **Caransebeș**: Librăria diecesană. — **Câmpulung** (Bucovina): Gabriel Storfer. — **Craiova**: Socecu et Cie. — **Galați**: Negoescu et Manu. — **Iași**: Socecu et Cie. — **Oravița**: I. E. Țieranu. — **Ploiești**: Socecu et Cie. **Seliște**: Nicolae Țintea. — **Sibiiu**: Librăria arhidiecesană. — **Suceava**: Librăria „Școala română“. — **Uzdin**: Constantin Onciū.

Librăria

noastră are în depozit:

		Prețul	Porto
Alexandru Vlăhuta:	România pitorească	— 3 C.	50 ; 20
Dr. Sextil Pușcariu:	Ethymologisches Wörterbuch der rum. Sprache. Lateinisches Element. Broșat 7 cor.	Legat 8	„ 40 ; 30
George Coșbuc:	Crestomație pentru toți Români	— — —	„ 90 ; 10
„	„ „Sacontala“ trad. lib. după Calidasa	— — —	5 „ — ; 30
„	„ P. Virgilius Maro: „Aeneis,“ traducere în formele originale (Premiată cu 12,000) Ed. II	2	„ 50 ; 20
„	„ Povestea unei coroane de oțel	— — —	1 „ 50 ; 10
„	„ Războiul nostru pentru neatîrnare	— — —	„ 95 ; 10
Teodor Păcățian:	Cartea de aur. Vol. I—III Leg.	— — —	36 „ — ; 60

— Toate operele apărute în editura institutului „**Minerva**“ din București. —

În institutul nostru de arte grafice

se primește **un elev-practicant** de tipografie, **român**, cu cel puțin 3 clase civile. Sînt preferiți cei cari știu limba maghiară și se pot susținea în timpul praxeii.

A se adresa la Tipografia „**Lucaefărul**“ Budapesta IV. Molnár-u. 10.